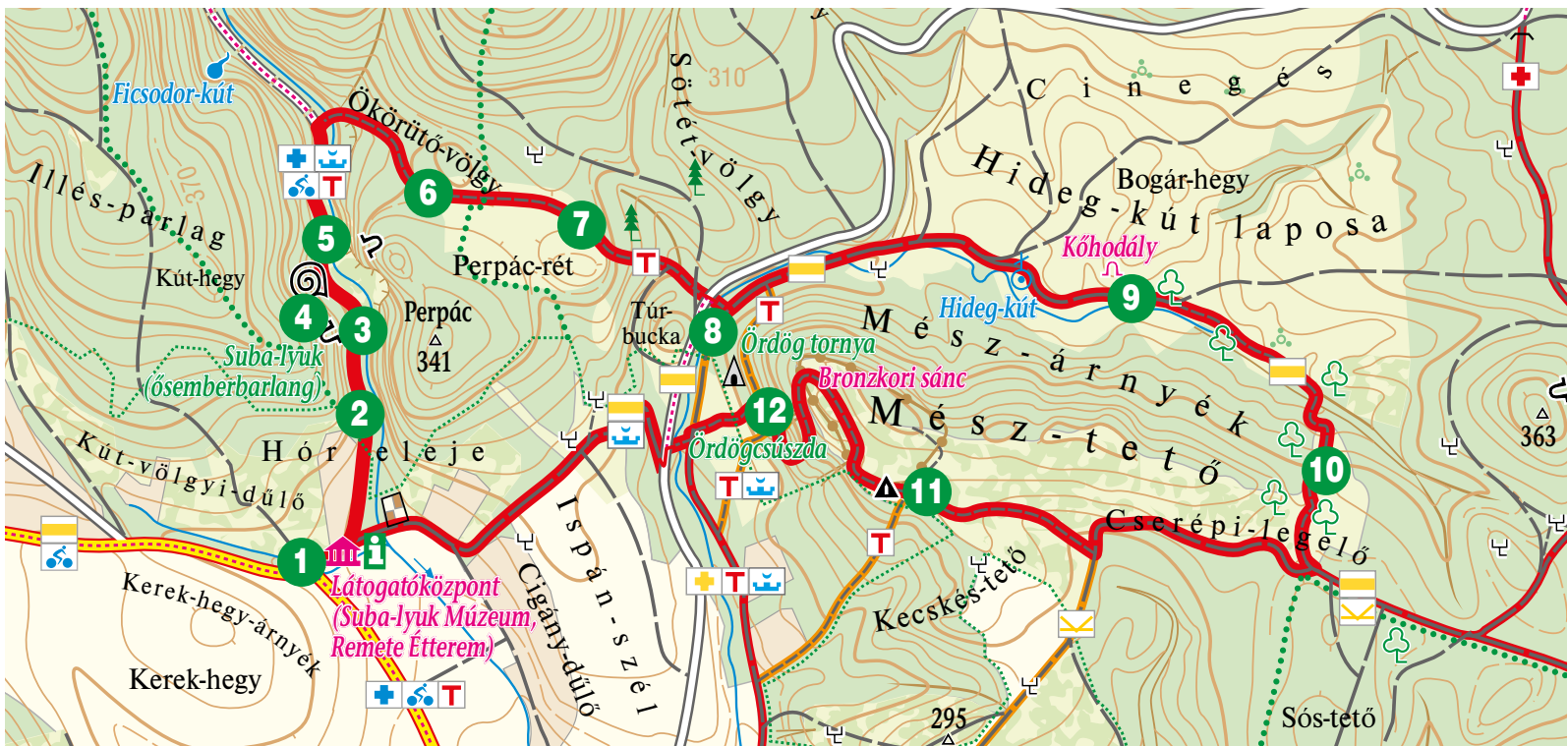

Tanösvényünk a Bükk és a Bükkalja közötti átmeneti tájrészletnek a földtani, növénytani, állattani és tájtörténeti érdekességeibe enged bepillantani.

Erdős környezetben indulunk, egykori mészegetők, fás legelők, extenzív gyümölcsösök között vezet az út, ahol nemcsak a talaj, a klíma, de az élővilág is átmeneti jelleget mutat.

A Hór-völgy szurdokába belépve nyáron markánsan érezheti mindenki a hűvös mikroklimát. A mély szurdokvölgyek számos képviselője ennek köszönheti fennmaradását itt, úgymint pl. az évelő holdviola, a havasi turbolya, a kárpáti sisakvirág vagy a farkasbogyó.

Ennek kontrasztja a déli, délnyugati kitettségű lejtők (pl. Odor-vár), ahol a sekély talajrétegen csak szárazságtűrő fajok találják meg életfeltételeiket.

A fászfűrűk közül a molyhos tölgy és a sajmeggy a jellemző, míg a bokorerdők és sztyepprétek fajgazdagsága országos szinten is kiemelkedő, olyan védett növényfajok fordulnak elő tömegesen a déli „verőkön”, mint a nagyzezerjőfű, a tavaszi hérics, a pusztai meténg és a tarka nőszirm.

A völgy a középkorban fontos kereskedelmi- és hadiút volt Diósgyőr és Mezőkövesd között. Először 1248 után említik írásos források.

Az útvonal viszonylagos jelentőségét, szerepét a török megjelenéséig, illetve Eger várának 1596-ban történt elestéig megőrizte, majd ezt követően pusztulásnak indult, az erdő benőtte.

A hegység belsejében csak a XVIII. században települtek meg az első lakosok. Ekkor a területet birtokló kincstár és a diósgyőri koronauradalom nagy figyelmet fordított az erdők hasznosítására.

Ezzel együtt honosították meg a vidéken az üvegyártást, a faszén- és mészegetést. Az üvegyártás mellett a hór-völgyi települések lakói mész- és szénégetéssel, erdőműveléssel foglalkoztak.

Sokféle gombát, vadon termő gyümölcsöt gyűjtöttek, s azt gyalogosan, háton cipelték a diósgyőri, miskolci piacra.

1. ÜDVÖZLÜNK A SUBA-LYUK TANÖSVÉNYEN

A magyarországi ősemlékutak egyik legnevezetesebb régészeti lelőhelye a fokozottan védett cserépfalui Suba-lyuk.

A triász mészkőben kialakult egykori forrásbarlang a Hór-völgy meredek lejtőjén nyílik, 45 m-rel a völgytalp fölött.

A karsztos üreget eredetileg 14 m vastag üledék töltötte fel. A Suba-lyukban a neandervölgyi ember korában, a középső őskőkorban két, egymástól különböző régészeti kultúrájú népesség telepedett meg. Mindkét népcsoport több tízezer éven át látogatta a barlangot és telepedett meg benne.

1932 tavaszán egy felnőtt nő és egy gyermek töredékes csontjait ásták ki. Tulajdonosaik mintegy 70 ezer évvel ezelőtt, az utolsó jégkorszaki eljegesedés idején éltek.

A barlang környékét akkoriban erdei- és vörösfenyőtől álló tajgaszerű erdőszeg borította, melyben a mai Szibéria területén élő cirbolyafenyő is jelen volt.

Az alacsonyabb hegylábi dombvidéket sztyeppeszerű növényzet fedte. Az állatvilágot a hidegkedvelő mamutok, gyapjas orrszarvú, rénszarvasok jellemezték.

A második suba-lyuki népcsoport ezekre, és főként barlangi medvére vadászott. Kőeszközeikre az egyszerűbb megmunkálás jellemző.

3. SUBA-LYUK

Az egykori bányászat után visszamaradt sziklafalak nagy hasonlóságot mutatnak a természetes sziklafalakkal. A talaj hiányából adódóan elsősorban a száraz termőhelyekhez legjobban alkalmazkodó növényfajokkal találkozhatunk.

Az ilyen extrém élőhelyeken a „lopóvirágok” (virágtalan növények) közé tartozó mohák versenylőnybe kerülnek, különösen szép foltokat képeznek esők után a háztető moha és ikresmoha fajok.

A virágos növényfajok közül a varjúháj fajok foltjai feltűnőek, úgymint a borsos- és a hatsoros varjúháj.

Az állatvilág képviselői közül a meleg, napsütötte mészkőterületeken gyakran pillanthatjuk meg a zsákmányára vadászó zöld gyíkot is.

A Hór-völgy természetes szikláinak kapcsolódó madárfajokat a bányában is rendszeresen megfigyelhetjük. A bajsos sármány melegekedvelő, dél-európai elterjedésű faj. Fészekét a sziklák tövébe, a földre rakja.

A vándorsólyom eldugott, függőleges sziklafalak fészkelője. Zsákmányát sokszor sziklapereken ülve fogyasztja el, ilyenkor a bányában is megfigyelhető.

Közép-Európa magashegységeinek jellegzetes madara a hajnalmadár. Hazánkban csak az őszi-téli időszakban látható, amikor a magas hegyek zord telei elől alacsonyabb vidékekre húzódik.

5. KŐFEJTŐ

2. A HÓR-VÖLGY TÖRTÉNETE

Dancza János természetbúvár, barlang- és ősemlékutató 1899-ben született Egerben. 1929 őszén a Bükkben találkozott Kadić Ottokár geológussal, akivel 1930-tól együtt dolgoztak a Földtani Intézet bükkí ásatásainál. 1932 telén a munkanélküliség enyhítésére létrehozott „ínségmunkák” keretében 5 társával próbaásatást kezdett a Suba-lyuknál.

Az ásatások tavasszal is folytatódtak, és április 27-én egy felnőtt nő sérült állkapcsa került elő a jégkorszaki talajból. Május 1-jén a helyszínrre érkezett Kadić Ottokár főgeológus, az ő jelenlétében folyt tovább a kutatás, egy gyermek koponyáját és vázrészének jelentős hányadát hozták felszínre.

Dancza János társaival végig részt vett a suba-lyuki feltárásokban, melyek során két neandervölgyi típusú ősemlék, számos eszköz és állatcsont került elő.

4. DANCZA JÁNOS ÉS A KUTATÁS

A víznyelő karsztos nyílás, amelyen át a felszínen folyó víz a kőzet belsejébe kerül. A vízárázó kőzetekre (pl. agyagpala, vulkáni kőzetek) le hulló csapadék jelentős része ereket, patakot alkotva a felszínen folyik el.

Ha ez a víz fedetlen karsztos területre, mészkőfelszínre érkezik, ott a kőzet repedésein keresztül, azokat tágtíva jut a kőzet belsejébe. Ezért a fedett és a nyílt karszt határára különösen gyakoriak a víznyelők.

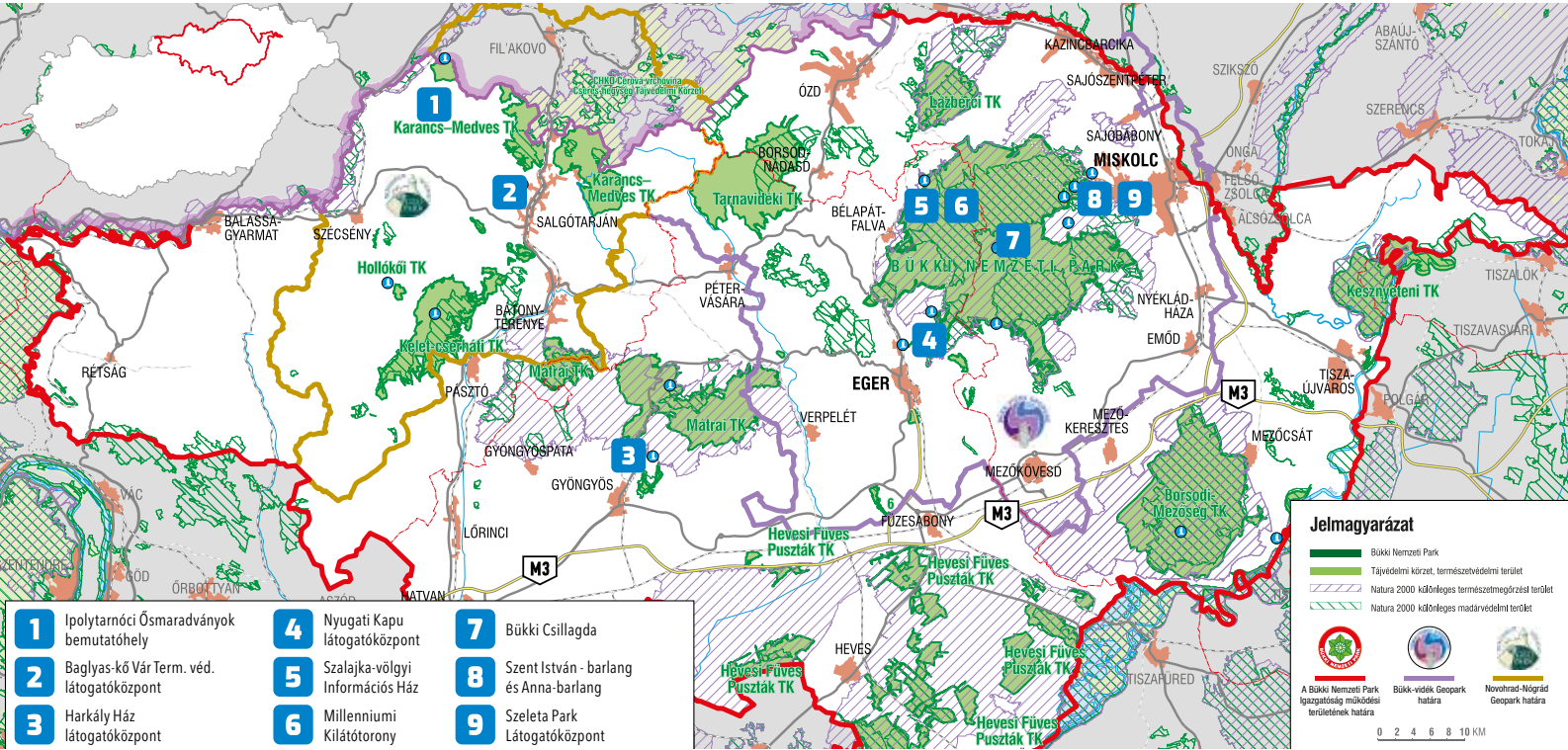
A Bükkben nyíló víznyelőket az egykor palával, vulkáni tufával takart felszínről lefolyó víz alakította ki. Jelentős részük a csapadékmennyiség csökkenése miatt mára már eltűmődött, talajjal, törmelékkel töltődött fel.

Az így inaktívává vált víznyelőket töbörnek nevezzük. Vannak olyan víznyelők, melyek csak nagyobb hóolvadás, jelentősebb csapadék idején nyílnak meg és nyelik el a vizet, ezek az időszakos víznyelők.

A 293 m magas Perpáci-víznyelő triász kori berrai mészkőben alakult ki, csak időszakosan működik.

Vízgyűjtő területe kicsi, a vulkáni működéssel keletkezett, vízzáró litotufa felszínen összegyűlő csapadékot nyeli el.

6. PERPÁCI VÍZNYELŐ

A gyorsan felmelegedő, növényzetben bővelkedő vizekben gazdag rovarvilág és több gerinces faj is megfigyelhető. A vízben rengeteg, mikroszkopikus méretű lény lebeg.

A növények és ezek alkotják az ilyen élőhelyekre jellemző táplálékláncok alapját. Ezeket számos kisméretű gerinctelen faj fogyasztja.

A víztest lakói szinte sehol nincsenek biztonságban. A víz alatt olyan ragadozók leselkednek rájuk, mint a szitakötőlárva, a hátonúszó poloska vagy a pettyes gőte.

A víz színén korszolyázó molnárpoloskák ugyancsak ragadozók. A levegőben pedig egész nap repülő rovarokra lesve járőröznek a sebes acsák hatalmas kék egyedei.

A kisvízes élőhelyek biztosítják a környező erdőkben, gyepekben élő kétélűek szaporodási lehetőségét is. Kora tavasszal erdei békák és barna varangyok petéznek-e tavacskába.

A kikelő ebihalak elsősorban növényi táplálékot fogyasztva érik el nyárra kifejtett állapotukat és akkor búcsút intenek az élőhelynek.

A Hidegkút laposa felől érkező – napjainkban csak időszakos – vízfolyás, a Mész-patak keskeny szurdokot vág a laza szerkezetű, könnyen morzsolódó, fehéres színű riolituffába. A nagyobb esőzések után sok víz rohan végig rajta, ami jelentős mennyiségű hordalékot is szállít. A sokak által csak "Kőporos-szurdok"-ként emlegetett szűk völgy mai formáját a gyorsan dolgozó vízfolyás mellett a falu és a legelőterület között egykor haladó szekérút forgalma és a helyiek kőpor iránti igénye együttesen alakította ki. Az év nagyobbik részében viszonylag szárazon végigjárható, miközben látványos örvényűstök, mederlépcsők figyelhetők meg. A szurdok kijárata alatt a völgy kitágul, itt a patakmedret mindkét oldalon régen volt áradások hordalékából kialakult terasz kíséri.

Mint ahogy a szurdokon keresztül már közel egy évszázada is csak nehezen lehetett közlekedni, a forgalom először a folyásirány szerinti bal oldalra, a Mész-hegy oldalába települt át. A szekérekerek és az állatok taposása által látványos mélyút alakult ki, amelyen időnként ma is juhokat és marhákat hajtanak a legelőre. A mélyút hegy felőli oldalába jellegzetes kőpados juhász kunyhót, „bújót” véstek. Az aszfaltozott erdészeti feltárót a szurdok túlfelén épült, a gépjárműforgalom jelenleg ezen zajlik.

7. KISVÍZES ÉLŐHELYEK

A fás legelők az egykori hagyományos tájhasználat egyik utolsó emlékei. A legelők nagy részét egykori erdők irtásával alakították ki.

A magányosan megmaradt, egymással már nem versengő faegyedek hatalmas, szabályos lombkoronájú egyedekké fejlődtek.

A nagy lombkorona segítette, hogy a nyári melegben az állatok árnyékos helyen delelhessenek, de árnyékukért a juhászok, pásztorok is hálásak voltak.

Az állatok a téltre készülve előszeretettel fogyasztották a tölgyek könnyen elérhető, tápanyagban gazdag termését.

A több száz hagyástölgy kora jellemzően meghaladja a 100 évet, de előfordulnak 2–300 éves egyedek is közöttük. A legidősebb fák kerülete az 500 centimétert is eléri.

A fás legelők élőhelyként is kiemelkedő szerepet töltenek be, hiszen gyepekre és erdőkre jellemző, értékes fajok egyaránt szép számmal fordulnak itt elő. Ilyen korú tölgyeket, ekkora sűrűségben sajnos már nem találhatunk a hazai erdeinkben.

9. HIDEG-KÚTI FÁS LEGELŐ

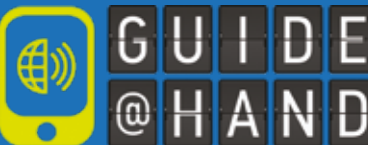
A Kárpát-Pannon térség elmúlt 20 millió évében intenzív és rendkívül változatos vulkáni tevékenység folyt, ami szorosan kötődött a Pannon-medence kialakulásához.

A riolitos robbanásos vulkáni működés mintegy 4 millió éven keresztül zajlott és több mint 4000 köbkilométer mennyiségű vulkáni anyagot hozott a felszínre.

Ez a vulkanizmus Európa elmúlt 20 millió évének legnagyobbika volt! Képződményei jórészt felszín alatt, fiatal üledékekkel fedetten vannak, azonban a Bükk előterében, a Bükkalja területén szinte mindegyik nagy kitörés anyaga feltárul.

A legerőteljesebben összesült kőzetek (ignimbrit) szinte már lávaszerű kinézetet mutatnak. A vulkáni működés után vélhetően egy kiterjedt ignimbrit plató alakult ki, amibe aztán folyók vágódtak és mély völgyeket hoztak létre. Ennek a platónak lehet a maradványa a Mész-tető ignimbrit platója.

11. MÉSZ-TETŐ – IGNIMBRIT PLATÓ

ISMERI A BNPI MOBILAPPLIKÁCIÓJÁT?

Töltse le a **Guide @Hand** alkalmazásunkat, amelyet térorientált környezetben is használhat kirándulásra.

12. ÖRDÖGTORONY, ÖRDÖGCSÚSZDA

A Bükkalja riolituffa vonulatában több olyan sziklavonulat, vagy kúp alakú kőtorony látható, melyek oldalába régmúlt korok emberei fülkéket faragtak. A kaptárkövek különlegesen szép természeti képződmények.

Ezek a földtani alakzatok tehát az ember formaalkotó tevékenységének a nyomainak magukon hordozzák és egyben érdekes kultúrtörténeti emlékek, melyek régészeti, néprajzi, történeti értéket is képviselnek.

A Bükkalján 41 lelőhelyen 82 kaptárkővet ismerünk, melyek 479 fülkét hordoznak. A Mész-tető délnyugati oldalában, a plató pereme alatt található az egyik legszebb, karsú sziklatorony, az Ördögtoronynak nevezett kaptárkő, melyen 3 fülke van.

A Mész-tető alatt, a kaptárkövekhez közeli pusztuló kőzetlejtőt a helyiek Ördögcsúszdának nevezik. Puha riolit ártufa alkotja, amely kis cementtartalma miatt könnyen erodálódik.

A hegyoldai egyfajta 'badland' felszín, ahol a folyamatos erózió miatt tud termékeny talaj képződni.

Partnerséget építünk

A projektet az Interreg CENTRAL EUROPE program támogatja az Európai Regionális Fejlesztési Alap társfinanszírozásával. A magyar partner részvétele a projektben a Magyar Állam társfinanszírozásával valósul(t) meg.

Készítette:
Bükk Nemzeti Park Igazgatóság
☎ kapcsolat@bnpi.hu
🌐 www.bnpi.hu